

3% dla nauki, 100% dla Polski

3% dla nauki, 100% dla Polski Petycja o

zwiększenie nakładów na naukę

Nauka leży u podstaw każdego postępu, który ułatwia życie ludzkie i zmniejsza cierpienie.

Maria Skłodowska-Curie

Rozwój nauki nie powinien być traktowany jako dobro luksusowe – jest on warunkiem koniecznym stabilnego postępu cywilizacyjnego, społecznego i gospodarczego. Dzięki nauce jesteśmy w stanie budować silne państwo i odporne społeczeństwo oraz czerpać korzyści z rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. W tym celu sektor nauki musi być adekwatnie finansowany, zwłaszcza w dobie niestabilności wynikającej z toczącej się za naszą wschodnią granicą wojny, która nałożyła się na kryzysy: pandemiczny oraz klimatyczny. Sytuacja ta wymaga odważnego i odpowiedzialnego podejmowania decyzji, które pozwoliłyby wykorzystać potencjał polskiego sektora nauki oraz polskich badaczy w obliczu wyzwań współczesnego świata.

W Dzień Nauki Polskiej sami politycy wskazywali, że naukowcy „nieustannie wytyczają nowe ścieżki, czyniąc niemożliwe możliwym”¹. Wielu z nas widzi pracę w nauce jako realizację pasji i służbę dobru publicznemu. Ale sam zapal, misja czy prestiż nie wystarczają na opłacenie rachunków i utrzymanie rodziny. Potrzebujemy nie tyle uznania i publicznie wygłaszanych pochwał, ile realnego wsparcia, które umożliwi efektywne wykorzystanie możliwości tkwiących w polskiej nauce. Niestety, wbrew górnolotnym zapowiedziom kolejnych ekip rządzących, polska klasa polityczna konsekwentnie ignoruje tę potrzebę. Kwota roczna, którą państwo przeznacza na naukę i szkolnictwo wyższe, liczona jako procent PKB, od dwóch dekad systematycznie maleje², a suma publicznych i prywatnych środków na badania i rozwój wynosi dziś zaledwie 1,41% PKB (w Unii Europejskiej jest to średnio 2,24%, a w 5 wiodących krajach na świecie ponad 3,5%). Domagamy się więc od rządu zdecydowanych działań, które zwiększą nakłady na naukę do 3% PKB do 2030 roku przez bezpośrednie wydatki budżetowe i systemowe zachęcanie biznesu do dalszych inwestycji w badania i rozwój.

Apel ten jest kontynuacją petycji z 2025 roku, pod którą zgromadziliśmy ponad 6,6 tysiąca podpisów i której postulaty niestety nie zostały zrealizowane³. Postulujemy, aby planowane zwiększenie wydatków na naukę w pierwszej kolejności objęło poniższe priorytety.

Postulat 1. Pracownicy sektora nauki muszą mieć za co żyć

Szerokie zainteresowanie opinii publicznej wzbudziła opublikowana w styczniu oferta pracy jednego z instytutów Polskiej Akademii Nauk. Kandydatowi z dyplomem i doświadczeniem w pracy przy zaawansowanej aparaturze badawczej oferowano pensję minimalną (4806 PLN brutto)⁴. Zgodnie z bieżącym rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁵ najniższe zasadnicze wynagrodzenie dla osoby rozpoczynającej pracę w sektorze nauki po obronie doktoratu na stanowisku adiunkta (7044,5 PLN brutto) stanowi niecałe 73% przeciętnego wynagrodzenia w sektorze małych, średnich i dużych przedsiębiorstw⁶ (9652,19 PLN brutto, dane za marzec 2026). W wielu instytutach badawczych i naukowych minimalna pensja zasadnicza doktora na stanowisku asystenta (4825 zł brutto) przekracza płacę minimalną o zaledwie 19 złotych!

Trudno mówić o atrakcyjności zatrudnienia w sektorze nauki, jeżeli pensje w nim są istotnie niższe, a kryteria wejściowe związane choćby z posiadaniem stopnia naukowego istotnie wyższe niż na alternatywnych ścieżkach kariery. Nic dziwnego, że dziś tylko 25% nauczycieli akademickich to osoby przed 40 rokiem życia⁷. Politycy, którzy od dekad to ignorują, de facto wygaszają sektor nauki.

Jednocześnie, niezwykle ważne jest to, że praca naukowa nie byłaby możliwa bez wsparcia osób na stanowiskach administracyjnych, technicznych i pomocniczych. Ich wynagrodzenia nie są regulowane rozporządzeniem MNiSW, co często wiąże się z otrzymywaniem pensji minimalnej. Praca wykwalifikowanego specjalisty w sektorze nauki musi być dobrze wynagradzana, nawet jeżeli nie jest to praca stricte naukowa. Dlatego główny postulat naszej petycji to powiązanie pensji w nauce ze stawkami rynkowymi. Oczekujemy zmiany rozporządzenia MNiSW dotyczącego wynagrodzeń akademickich, tak by każda osoba z dyplomem zatrudniona na stanowisku naukowym, niezależnie od typu instytucji czy rodzaju stanowiska, otrzymywała co najmniej średnie wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw. Tego typu indeksacji towarzyszyć powinna coroczna waloryzacja pensji, tak by utrzymać równowagę obu wskaźników. Co więcej, mechanizm podwyżek musi obejmować wszystkie osoby zatrudnione w sektorze nauki, niezależnie od pełnionej w nim roli, jako że ich wsparcie jest nierozłącznie powiązane z pracą naukowców.

Postulat 2. Stabilne i godne warunki dla studentów i doktorantów

Istnieje ryzyko, że na podjęcie pracy w nauce niedługo będą mogli pozwolić sobie tylko nieliczni – ci, którzy wynieśli z domu kapitał ekonomiczny czy społeczny rekompensujący niskie pensje, co negatywnie wpłynie na egalitarny charakter sektora nauki w Polsce. Nierówność szans widać już na etapie studiów. Niemal 60% studiujących uczy się i pracuje jednocześnie, a zarazem maleje odsetek osób studiujących, których rodzice nie mają wyższego wykształcenia⁸. Przymus zarobkowania dotyczy zwłaszcza osób niezamożnych i bardzo utrudnia im poświęcanie czasu na studia, a następnie wejście na ścieżkę badań. W efekcie społeczeństwo traci wiedzę i wynalazki, które te osoby mogłyby stworzyć. Niestety wbrew obietnicom MNiSW9 nadal brakuje kluczowej infrastruktury i wsparcia materialnego dla studentów. Dla przykładu, stypendium socjalne ma tak wysrubowany próg dochodowy, że nie przysługuje nawet osobie, której rodzice zarabiają pensję minimalną. W związku z tym apelujemy o urealnienie progu dla wspomnianego stypendium i zapewnienie odpowiedniej infrastruktury socjalnej. Należy zadbać zwłaszcza o tanie, publiczne stołówki, pilne remonty obecnych domów studenckich i budowę nowych; we wszystkich akademikach niezbędne są niskie koszty zakwaterowania.

Osobną barierą wejścia do nauki są warunki oferowane doktorantom – stypendium doktoranckie przed oceną śródrokresową to obecnie 3570,50 zł brutto. Albo więc polskie państwo zakłada, że doktorat powinien być tylko zajęciem dodatkowym, albo przyjmuje, że wykwalifikowanej osobie, która ukończyła studia magisterskie i przeszła rekrutację do szkoły doktorskiej, za pełnoetatową pracę nie należy się nawet pensja minimalna (4806 PLN brutto). Dodatkowo wielu doktorantów zaangażowanych pełnoetatowo w prace badawcze¹⁰ wskazuje, że bez umowy o pracę nie są objęci podstawowymi świadczeniami pracowniczymi i nie mają zdolności kredytowej. Tego rodzaju forma współpracy w oparciu o umowę stypendialną zamiast stosunku pracy może budzić wątpliwości co do zgodności z zasadami równego traktowania na rynku pracy. W tej sytuacji apelujemy o ustalenie wysokości stypendiów doktoranckich na poziomie co najmniej obowiązującej płacy minimalnej. Ponadto postulujemy zapewnienie możliwości wyboru między zatrudnieniem na umowę o pracę a stypendium doktoranckim dla osób chcących wykonywać pełnoetatowe obowiązki w ramach przygotowywania pracy doktorskiej.

Postulat 3. Badacze muszą mieć za co prowadzić badania naukowe

W polskich realiach badacze mierzą się nie tylko ze złymi warunkami płacowymi, ale również z utrudnieniami w prowadzeniu badań i prac rozwojowych. Aby realnie wzmocnić polską naukę, konieczne jest stałe zwiększanie podstawowej subwencji jednostek w oparciu o rzetelne mechanizmy ewaluacji, tak by granty wzmacniały potencjał badawczy jednostek, a nie stanowiły substytutu ich polityki kadrowej. Jednocześnie bardzo istotne dla badań podstawowych jest dofinansowanie Narodowego Centrum Nauki. Już w poprzedniej petycji wskazywaliśmy, że instytucja ta „jest filarem jakości i niezależności badań naukowych prowadzonych w Polsce – w transparentny i rzetelny sposób rozdziela środki na prowadzenie badań naukowych”³. Jak podaje Bank Światowy w raporcie Innovation Rising 2026¹¹, zwiększenie nakładów na NCN stanowi zasadniczy krok ku wzmocnieniu innowacji w Polsce. Sam rząd przygotował Strategię Rozwoju Polski do 2035 r.¹² która jako jeden z priorytetowych celów wymienia zapewnienie „finansowania Narodowego Centrum Nauki na takim poziomie, aby docelowo przeciętny wskaźnik sukcesu w konkursach NCN nie był niższy niż 25%”.

Mimo deklaracji z dokumentu wciąż brakuje systematycznego wzrostu nakładów. Rządzący nie zapewniają też finansowania dla utrzymania kluczowej infrastruktury badawczej, przez co w mediach pojawiają się dramatyczne apele o zabezpieczenie radioteleskopu w Toruniu¹³, reaktora Maria¹⁴ czy statku Oceania¹⁵. W Polsce brakuje też mechanizmów finansowania badań o pośrednim poziomie gotowości technologicznej, a więc takich, które nie kwalifikują się ani do programów finansowania badań podstawowych (NCN), ani badań wdrożeniowych (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju). To również obniża potencjał innowacyjności polskiej nauki.

W tej sytuacji postulujemy przeznaczenie odpowiednich środków na stabilne prowadzenie badań podstawowych, aplikacyjnych i wdrożeniowych oraz utrzymanie infrastruktury badawczej. Wprost apelujemy o przeznaczenie w ustawie budżetowej na 2027 rok dodatkowego miliarda złotych na potrzeby NCN i ustalenie w kolejnych ustawach budżetowych gradientu wzrostu, który zapewni 25% współczynnika sukcesu w konkursach NCN.

1. <https://www.gov.pl/web/nauka/nauka-nauki-polskiej--historia-z-ktorej-jestesmy-dumni-i-przyszlosc-ktora-kszaltujemy>
2. <https://forumakademickie.pl/prof-piotr-sankowski-bez-nauki-nie-zrobimy-ani-kroku-dalej/>
3. https://www.petycjeonline.com/list_otwarty_do_prezydenta_rp_marszaka_sejmu_rp_marszaka_senatu_rp_prezesa_rady_ministrow_oraz_wiceprezesow_rady_ministrow_w_sprawie_finansowania_nauki_w_tym_zwaz
4. <https://www.money.pl/gospodarka/prestizowy-polski-instytut-szuka-asystenta-za-pensje-minimalna-w-sieci-oburzenie-7247559962101984a.html>
5. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20260000525/O/D20260525.pdf>
6. https://ssgk.stat.gov.pl/Wynagrodzenia_i_swiadczenia_spoeczne.html
7. <https://x.com/LKierznowski/status/1897606949669155237>
8. <https://www.gov.pl/web/nauka/podsumowanie-projektu-eurostudent-8>
9. <https://www.gov.pl/web/nauka/nowe-fundusze-poprawiaja-warunki-zycia-studentow-i-doktorantow>
10. <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C112189%2Cscience-polska-nie-jest-kraj-dla-doktorantow.html>
11. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/c087e1591780498c32e9939776b3b974-0080012026/original/RER11-01-1.pdf>
12. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/strategia-rozwoju-polski-do-2035-r>
13. <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C109908%2Ctorun-umk-walczy-o-zmiane-decyzji-resortu-nauki-o-braku-finansowania-dla>
14. <https://www.money.pl/gospodarka/klopoty-finansowe-jedynego-reaktora-jadrowego-w-polsce-7104531974408960a.html>
15. <https://oko.press/statek-badawczy-oceania-wplywa-na-spokojne-wody-ministerstwo-obiecuje-przywroc-finansowanie>

